

Estetyka Romana Ingardena

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej. Wybór tekstów*, Warszawa 1988, s. 419-420.
- Źródło: Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej. Wybór tekstów*, Warszawa 1988, s. 419.

Estetyka Romana Ingardena

Mozaika *Cztery pory roku*, Marc Chagall, Chase Tower Plaza w Chicago, 1972
Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 1.0.

Czym jest dzieło sztuki? Czym odróżnia się od innych bytów, a zwłaszcza od innych wytworów człowieka? Czym jest wartość estetyczna? Czy jest ona obiektywna, czy subiektywna? Jaką rolę w percepcji dzieła sztuki i jego wartości odgrywa odbiorca, a jaką twórca? Czy dzieło to jest autonomiczne wobec świadomości twórcy i odbiorcy? Czy jest skończone, czy otwarte i zmienne w zależności od odbiorcy? Odpowiedzi na te pytania udzielił Roman Ingarden (1893–1970), jeden z najwybitniejszych filozofów polskich, przedstawiciel fenomenologii, uczeń jej twórcy, Edmunda Husserla.

Twoje cele

- Omówisz koncepcję statusu bytowego dzieła sztuki, przedmiotu estetycznego i przeżycia estetycznego w ujęciu Romana Ingardena.
- Wyjaśnisz różnice pomiędzy wartościami estetycznymi i artystycznymi w koncepcji Ingardena.
- Przedstawisz koncepcję schematyczności dzieła i jego konkretyzacji.
- Przeanalizujesz wartości artystyczne i estetyczne w obrazie Marca Chagalla *Czerwony i czarny świat*.

Przeczytaj

Dzieło sztuki i wartości estetyczne w ujęciu Romana Ingardena

Roman Ingarden stworzył całościową i systematyczną teorię **dzieła sztuki** oraz wartości estetycznych. Do najważniejszych twierdzeń filozofa w tym zakresie należą następujące tezy:

1. Dzieło sztuki ma swoisty status [ontyczny](#) – jest bytem intencjonalnym. Oznacza to, że jest ono efektem świadomych aktów twórczych artysty, zmierzającego do ukonstytuowania przedmiotu estetycznego, to znaczy przedmiotu, w którym odbiorca odnajdzie wartości estetyczne. Dzieło sztuki jest więc nie tylko wytworem celowych działań twórcy, ale także przedmiotem dla świadomości odbiorcy, który aktywnie współtworzy jego kształt w procesie odbioru. Dzieło ma [fundament fizyczny](#) w materialnym nośniku swych treści – np. dzieło literackie w papierze pokrytym farbą drukarską lub w fali dźwiękowej emitowanej przez lektora, dzieło sztuki malarskiej w płótnie pokrytym farbami, a rzeźba w kamieniu lub innym tworzywie rzeźbiarskim.
2. Dzieło sztuki jest tworem schematycznym – zawiera skończoną liczbę znaków i znaczeń, które uzupełnić musi odbiorca w procesie [konkretyzacji](#), której np. w dziele literackim podlegają brzmienia, znaczenia, wyglądy i przedmioty świata przedstawionego. Dopiero skonkretyzowane przez odbiorcę w przeżyciu estetycznym dzieło staje się przedmiotem estetycznym, w którym ujawniają się jego wartości estetyczne.
3. Dzieło sztuki w swej postaci schematycznej zawiera już, wpisane dzięki twórczym aktom jego autora, wartości artystyczne – właściwości dzieła, które odbiorca konkretyzuje (przysługują one dziełu), dostrzegając w dziele jakości (cechy) estetycznie istotne (doniosłe), tzn. takie, które mają wpływ na wartość estetyczną dzieła (powiązaną z przeżyciem estetycznym).
4. Wartości estetyczne są także bytami intencjonalnymi i ujawniają się w dziele dzięki aktywnej jego percepcji przez odbiorcę.

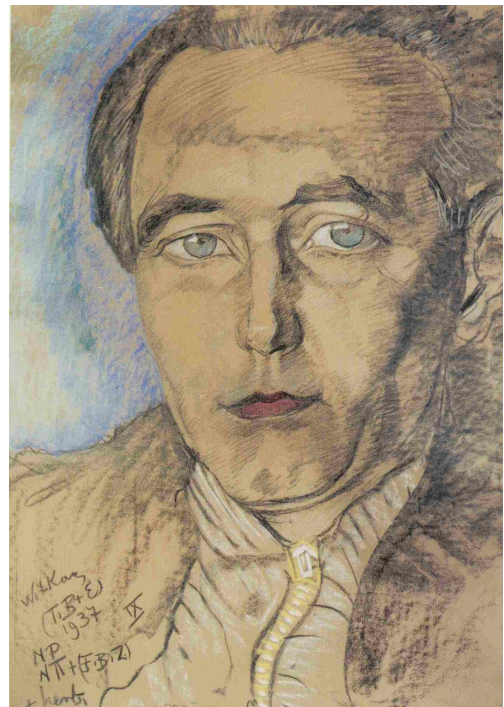
Estetyka fenomenologiczna Ingardena

Najważniejsze twierdzenia swej teorii omawiał Ingarden w artykule *O estetyce fenomenologicznej*.

” Roman Ingarden

O estetyce fenomenologicznej

Estetyka – jeżeli można tę nazwę zastosować do czasów, w których jej jeszcze nie używano w rozumieniu dzisiejszym – przeżyła szczególne losy. Od czasu jej pierwszych początków w starożytnej Grecji przebiegały jej badania na dwu różnych torach, między którymi się wahała. Z jednej strony były to rozważania skierowane na to, co „subiektywne”, a więc na twórcze przeżycia i działania, z których rodzą się dzieła sztuki, albo też na odbiorcze przeżycia i zachowania się, na odnoszenie wrażeń, rozkoszowanie się lub zachwycanie się dziełem sztuki (lub czym innym), z których – jak się zwykle mniema – już nic się nie rodzi. Z drugiej strony skierowywały się jej [estetyki] dociekania na „przedmioty”, które mogą być różnorodne. Są to bowiem albo po prostu pewne przedmioty w przyrodzie (góry, krajobrazy, zjawiska takie, jak zachody słońca) albo też sztucznie wytworzone nowe przedmioty, zwane zazwyczaj dziełami sztuki. Od czasu do czasu

Portret Romana Ingardena autorstwa S. I. Witkiewicza (Witkacego) z 1937 r.

Wybitny teoretyk sztuki jest tu przedmiotem artystycznego przedstawienia.

Źródło: dostępny w internecie: Wikimedia Commons, domena publiczna.

dochodziło do pewnego powiązania tych obu kierunków dociekań, zazwyczaj jednak prowadziło to wówczas do położenia nacisku na jeden z tych kierunków badania, przy czym zachowywała się ich odmiennosc, a nawet pewne oddzielenie od siebie. Często się zresztą w XIX i XX w. o to spierano, jaka ma być estetyka: „subiektywna” czy „obiektywna” – jak mówiono. [...]

Trzeba podkreślić, iż nie jest słuszne uważać wszystkie przeżycia i zachowania się człowieka, z których wypływa dzieło sztuki, za aktywne, te natomiast przeżycia i zachowania się, w których dochodzi do estetycznego ujęcia czy też poznania dzieła sztuki za bierne i czysto odbiorcze. W obu wypadkach występują fazy bierności i odbiorczości – doznania i przyjęcia – oraz fazy aktywności i wyjścia poza to, co już jest zastane i wytworzenie czegoś nowego, czego jeszcze nie było i co jest rzetelnym wytworem czy to artysty, czy też obserwatora. W pierwszym wypadku proces nie wyczerpuje się w wytwórczym przeżywaniu artysty, lecz wyładowuje się niejako w czynnym cielesnym jego zachowaniu się, w którym zostaje ukształtowany fizyczny fundament bytowy dzieła sztuki. [...] Z drugiej strony obserwator (perceptor) nie zachowuje się wyłącznie biernie czy odbiorczo, lecz będąc na razie nastawiony na odbiór i odtworzenie samego dzieła, jest zarazem nie tylko aktywny, lecz i w pewnym przynajmniej sensie twórczy. Z początkowo odbiorczych faz jego przeżycia wyłaniają się fazy twórcze w chwili, gdy już uchwycone i zrekonstruowane dzieło sztuki pobudza odbiorcę do przejścia od oglądania do tej fazy przeżycia estetycznego, w której podmiot doznający wykracza poza sam schematyczny twór dzieła sztuki i w sposób twórczy je uzupełnia i obleka w sugerowane przez dzieło jakości estetycznie doniosłe, a następnie doprowadza do ukonstytuowania się jego wartości estetycznej. [...] Przy analitycznym badaniu strukturalnym dzieł sztuki nie będziemy [...] zapominać

o tym, iż powstają one z określonych aktów twórczych artysty i że dlatego są one w pewien celowy sposób kształtowane – mianowicie w intencji zrealizowania pewnego artystycznego lub estetycznego zamierzenia i osiągnięcia, i że zarazem są one tworamiz zachowania się, w którym rolę podstawową i istotną grają świadome przeżycia intencjonalne, i że one, jako takie twory, mogą uzyskać jedynie pewien specjalny sposób istnienia [...]. Ich sposób istnienia sprawia, iż przy rozważaniu przez widza, czy ogólniej obserwatora, muszą być przez niego doprowadzone do zjawiskowej naoczności i do ukonkretnienia i samoreprezentacji jakości estetycznie doniosłych tudzież opierającej się na nich wartości estetycznej

Źródło: Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej. Wybór tekstów*, Warszawa 1988, s. 419-420.

Analiza wartości artystycznych i estetycznych na przykładzie obrazu *Czerwony i czarny świat* Marca Chagalla.

Marc Chagall, *Czerwony i czarny świat*, 1951 r.

Źródło: dostępny w internecie: <https://artblart.com/tag/marc-chagall-big-sun/>, tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Marc Chagall (1887-1985) – malarz żydowski rosyjskiego pochodzenia, uznawany jest za jednego z najoryginalniejszych twórców XX w. Jego akwarela *Czerwony i czarny świat* przedstawia na pierwszym planie dwoje nowożeńców. Panna młoda trzyma w dłoniach bukiet białych róż. Na drugim planie znajdują się postacie czytającego książkę, skrzypka, wieśniaczki oraz odwrócona głowami w dół para narzeczonych w ślubnych strojach. Na planie tym są także elementy wiejskiego pejzażu – koza i kogut oraz białe polne kwiaty, a także element domowego wyposażenia – trójramienny świecznik z zapalonymi świecami. Czarne tło, w którym można dostrzec zarysy wsi i wiejskiego muzykanta, obrazuje noc. W tym kontekście można ją konkretyzować jako noc poślubną. Panna młoda, ubrana w błękitną suknię nocną, ukazana jest z odsłoniętymi piersiami, co sugeruje erotyczny charakter przedstawienia. Kolory, żywe i nasycone, niosą wiele znaczeń symbolicznych – błękit i biel to symbole niewinności (ubiór panny młodej, kolor kwiatów w jej dłoniach i otoczeniu), czerwień to symbol krwi, zagrożenia – o tym czyta bohater drugiego planu, być może narzeczony, czerwony jest także kogut symbolizujący walkę. Otoczenie młodych rozświetla świecznik – symbol domowego spokoju. Ich życiowe bezpieczeństwo podkreśla biała koza – żywicielka, a także postać wieśniaczki (być może narzeczona) ze snopem zboża – symbolem udanych zbiorów. Kolorystyka obrazu ukazuje intensywność życia i pozytywne emocje zakochanych, mimo zagrożeń otaczającego świata. Postacie narzeczonych, ich ubiory i gesty podkreślają miłosny związek, który ich łączy. Kontekst weselny podkreśla muzyka – unoszącego się na niebie skrzypka i niemal niewidzialnego w nocnym pejzażu muzykanta.

Wartości artystyczne to środki, których używa twórca w swoim dziele, a które występują w rzeczywistym przedmiocie i wywołują odpowiedź odbiorcy, kształtując w nim wartości estetyczne. W przypadku dzieła Marca Chagalla można wskazać dobór barw, kompozycję, ujęcie ruchu.

Jakości estetycznie istotne (doniosłe) w tym obrazie, powstałe w wyniku twórczych aktów malarza, ujawniające się w schemacie tego obrazu:

- nasycenie, żywość, kontrastowość, symboliczność barw;
- narracyjne, kolażowe przedstawienie scen z życia młodych;
- symboliczność i realistyczność elementów ich otoczenia;

- naiwność i „dziecięcość” ujęcia świata.

W związku z jakościami estetycznie doniosłymi można na obrazie, po jego uprzedniej konkretyzacji, zwłaszcza odczytania symboliki kolorów i przedmiotów, określeniu jakości barw i sposobu ujęcia rzeczywistości, dostrzec wartości estetyczne:

- oryginalną, odkrywczą wizyjność przedstawienia świata;
- głęboko emocjonalne uchwycenie miłości;
- piękno bezpiecznej codzienności;
- prostotę, przejrzystość i żywość ukazanego świata.

Na podstawie przedstawionej analizy dzieła *Czerwony i czarny świat* Marca Chagalla wskaż:

- przedmiot estetyczny,
- fundament fizyczny dzieła sztuki,
- wartość estetyczną dzieła,
- jakości estetycznie istotne (doniosłe) dzieła,
- wartość artystyczną dzieła.

Podsumowanie

Romana Ingardena koncepcja dzieła sztuki – od aktu twórczego do wartości estetycznych

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

fundament fizyczny dzieła sztuki

materialny nośnik dzieła sztuki, np. wydrukowana książka

konkretyzacja

uzupełnienie luk i elementów niedookreślonych w dziele sztuki podczas percepcji dzieła przez odbiorcę

ontyczny

(gr. *on* - byt) – bytowy, odnoszący się do bytu; status ontyczny danego przedmiotu to jego sposób istnienia, np.: byt realny, intencjonalny, idealny, absolutny

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższym audiobookiem. Jakie pytania ontologiczne o sztukę stawia Roman Ingarden? Jaki jest cel filozofa w stawianiu tych pytań.

Źródło: Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*.

Polecenie 2

Wymień pytania ontologiczne zadawane w tekście Romana Ingardena.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Na podstawie poniższego fragmentu tekstu Ingardena uzupełnij schemat o podane niżej pojęcia.

” Roman Ingarden

O estetyce fenomenologicznej

Z jednej strony były to [w estetyce] rozważania skierowane na to, co „subiektywne”, a więc na twórcze przeżycia i działania, z których rodzą się dzieła sztuki, albo też na odbiorcze przeżycia i zachowania się, na odnoszenie wrażeń, rozkoszowanie się lub zachwycanie się dziełem sztuki (lub czym innym), z których – jak się zwykle mniema – już nic się nie rodzi. Z drugiej strony skierowywały się jej [estetyki] dociekania na „przedmioty”, które mogą być różnorodne. Są to bowiem albo po prostu pewne przedmioty w przyrodzie (góry, krajobrazy, zjawiska takie, jak zachody słońca) albo też sztucznie wytworzone nowe przedmioty, zwane zazwyczaj dziełami sztuki.

Źródło: Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej. Wybór tekstów*, Warszawa 1988, s. 419.

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Na podstawie poniższego fragmentu tekstu Ingardena określ role twórcy i odbiorcy w ukonstytuowaniu się przedmiotu estetycznego.

” Roman Ingarden

O estetyce fenomenologicznej

Trzeba podkreślić, iż nie jest słuszne uważać wszystkie przeżycia i zachowania się człowieka, z których wypływa dzieło sztuki, za aktywne, te natomiast przeżycia i zachowania się, w których dochodzi do estetycznego ujęcia czy też poznania dzieła sztuki za bierne i czysto odbiorcze. W obu wypadkach występują fazy bierności i odbiorczości – doznania i przyjęcia – oraz fazy aktywności i wyjścia poza to, co już jest zastane i wytworzenie czegoś nowego, czego jeszcze nie było i co jest rzetelnym wytworem czy to artysty, czy też obserwatora.

Źródło: Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej. Wybór tekstów*, Warszawa 1988, s. 419-420.

Ćwiczenie 8

Opisz najważniejsze wartości estetyczne, które ujawniają się według Ciebie w analizowanym obrazie Chagalla.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Estetyka Romana Ingardena

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

11. Fenomenologia. Uczeń:

3) przedstawia Romana Ingardena koncepcję człowieka i sztuki;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- uczestniczy w klasowej dyskusji na temat sposobu istnienia dzieł sztuki, wartości oraz przeżyć estetycznych
- wyjaśnia różnice pomiędzy wartościami estetycznymi i artystycznymi w koncepcji Ingardena;
- przedstawia koncepcję schematyczności dzieła i jego konkretyzacji;
- analizuje wartości artystyczne i estetyczne w obrazie Marca Chagalla *Czerwony i czarny świat*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- audiobook;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Estetyka Romana Ingardena” ze wskazaniem na znajdujący się w lekcji tekst źródłowy. Uczniowie przygotowują przykład jednego dzieła sztuki korespondującego z treścią wskazanego tekstu, wraz z uzasadnieniem.

Faza wprowadzająca:

1. Po zalogowaniu na platformie nauczyciel prezentuje (na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika) temat lekcji oraz cele zajęć. Omawia lub ustala razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika nauczyciel sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji. Następnie inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań zawartych we wprowadzeniu: Czym jest dzieło sztuki? Czym odróżnia się od innych bytów, a zwłaszcza od innych wytworów człowieka? Czym jest wartość estetyczna? Czy jest ona obiektywna, czy subiektywna? Jaką rolę w percepcji dzieła sztuki i jego wartości odgrywa odbiorca, a jaką twórca? Czy dzieło to jest autonomiczne wobec świadomości twórcy i odbiorcy? Czy jest skończone, czy otwarte i zmienne w zależności od odbiorcy?

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel informuje uczniów, że będą pracować metodą burzy mózgów i, jeśli to konieczne, wyjaśnia jej zasady. Wyłania także moderatora, który będzie zapisywał pomysły na tablicy, a następnie określa czas wykonania zadania. Następnie nauczyciel prosi uczniów, aby na podstawie analizy dzieła „Czerwony i czarny świat” Marca Chagalla wskazali:

- przedmiot estetyczny,
- fundament fizyczny dzieła sztuki
- wartość estetyczną dzieła,
- jakości estetycznie istotne (doniosłe) dzieła,
- wartość artystyczną dzieła.

Uczniowie podają swoje propozycje odpowiedzi. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów. Nauczyciel prosi uczniów, aby porównali swoje propozycje z informacjami zamieszczonymi na tablicy.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium w sekcji „Schemat”. Uczniowie odczytują polecenia:

- *Zapoznaj się z poniższym audiobookiem. Do której grupy pytań ontologicznych Roman Ingarden podporządkowuje dzieło sztuki? Odpowiedź uzasadnij.*
- *Wymień pytania ontologiczne zadawane w tekście Romana Ingardena.*

Praca w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.

3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia nr 1-6, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wspólnie wykonują ćwiczenie nr 7.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Dokonaj analizy wartości artystycznych i estetycznych wybranego dzieła sztuki.
2. Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 8.

Materiały pomocnicze:

- Roman Ingarden, *O estetyce fenomenologicznej*, [w:] B. Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.